

On the Use of the Connector *anu* in the Spoken Language*ანუ* კავშირის გამოყენებისათვის ზეპირმეტყველებაში**Tea Burchuladze**

PHD in Philology, Senior Scientist of TSU Arnold Chikobava Linguistics Institute,
Tbilisi, 8 Ingorokva, Tbilisi, 0108, Georgia,
+995593228805, burchuladzetea@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-2614-012X>

Abstract. When observing the functioning of the connector *anu*, a number of peculiarities occur in the spoken language. It can be used instead of the whole sentence, which is often attested in modern speech. Traditionally, the connector *anu* is usually placed in the middle or at the beginning of the sentence, although sometimes it can even be found as the initial word of the sentence. When the sentence begins with the mentioned connector, it is obvious that the function is the same (it clarifies a certain word or event), but we have a nuanced difference - this clarification is not within one sentence, but it clarifies in the second sentence what is mentally expressed in the first sentence (sentences). And that's why the structure starts with the connector *anu*. It is natural to start the sentence with that connector in the spoken language when the speaker discusses something or asks a question, which means explaining something to another person. Both the intonation and the content focus on this connector - explanation and clarification are important in this case. That is why, in a dialogue the answer begins with the connector *anu* for the purpose of explanation.

Such constructions are interesting from a syntactic point of view as well. They have an elliptical structure. Some words are often omitted (in most cases the words: issue, fact, circumstance, situation, etc). It is not uncommon for a sentence to end with the connector *anu* in a dialogue in the spoken language. This is specific when the speaker pays particular attention to any point by the interrogative word (in this case by the equalizing connector *anu*) when they clarify something in the form of a question and want to hear the explanation.

The connector *anu* is found in both simple and complex sentences. In the speech, it is attested in all kinds of complex sentences, and its place in the construction depends on which word or part of the sentence it specifies or explains - it can be attached at the beginning, in the middle, or at the end of the sentence.

Keywords: Syntax, spoken language, Connector.

თეა ბურჭულაძე

ფილოლოგიის დოქტორი, თსუ არნოლდ ჩიქობავას სახელობის
ენათმეცნიერების ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერ-თანამშრომელი,
თბილისი, პ. ონგოროყვას 8, თბილისი, 0108 საქართველო,
+995593228805, burchuladzetea@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-2614-012X>

აბსტრაქტი. ანუ კავშირის ფუნქციონირებისას არაერთი თავისებურება ჩნდება ზეპირმეტყველებაში. ის ცალკე აღებული შეიძლება გამოიყენებოდეს მთლიანი წინადადების მაგივრადაც კი, რაც თანამედროვე მეტყველებაში საუბრისას ხშირად დასტურდება. ტრადიციულად, ანუ კავშირი ძირითადად წინადადების შუაში ან დასაწყისში დგას ხოლმე, თუმცა ზოგჯერ ის შეიძლება წინადადებას თავშიც კი მოუდიოდეს. როცა ამ კავშირით იწყება წინადადება, ცხადია, ფუნქცია იგივეა (განმარტავს, აზუსტებს გარკვეულ სიტყვასა თუ მოვლენას), მაგრამ ნიუანსობრივი სხვაობა გვაქვს – ერთი წინადადადების ფარგლებში კი არაა ეს დაზუსტება, არამედ წინა წინადადებაში (ან წინადადებებში) რაცაა აზრობრივად გამოხატული, იმას მეორე წინადადადებებში აზუსტებს მისი საშუალებით და სწორედ ამიტომაც იწყება ანუ კავშირით სტუქტურა. ზეპირმეტყველებაში დასახელებული კავშირით წინადადადების დაწყება ბუნებრივია მაშინ, როცა მოსაუბრე მსჯელობს ან კითხვას სვამს, რაც გულისხმობს მეორე ადამიანისაგან რაიმეს განმარტებას. ინტონაციურადაც და შინაარსობრივადაც ყურადღება სწორედ ამ კავშირზეა გამახვილებული – განმარტება, დაზუსტება მთავარი. ამიტომაც დიალოგისას განმარტებისათვის საპასუხო წინადადება იწყება ანუ კავშირით.

ასეთი კონსტრუქციები საინტერესოა სინტაქსური თვალსაზრისითაც, მათში ელიფსური სტრუქტურაა. გამოტოვებულია ხოლმე რომელიმე სიტყვა (ყველაზე მეტად სიტყვები: საკითხი, ფაქტი, გარემოება, ვითარება...). სასაუბრო მეტყველებაში დიალოგისას არცთუ იშვიათად ანუ კავშირით წინადადება სრულდება. ეს სპეციფიკურია მაშინ, როდესაც მოსაუბრე ყურადღებას განსაკუთრებით ამახვილებს რაიმე მომენტზე კითხვითი სიტყვით (ამ შემთხვევაში მაიგივებელი ანუ კავშირით), როცა კითხვის ფორმით აზუსტებს და სურს მოისმინოს მოსაუბრის განმარტება.

ანუ კავშირი გვხვდება როგორც მარტივ, ისე რთულ (რთულ თანწყობილ, ქვეწყობილ და შერწყმულ) წინადადებაში. ზეპირმეტყველებაში ის დასტურდება ყველა სახის რთულ წინადადებაში და მისი ადგილიც კონსტრუქციაში იმისდა მიხედვითაა, თუ წინადადების რომელ სიტყვას ან ნაწილს აზუსტებს თუ განმარტავს ის – შეიძლება წინადადების დასაწყისში, შუაში ან ბოლოს დაერთოს.

საკვანძო სიტყვები: სინტაქსი, ზეპირმეტყველება, კავშირი.

შესავალი. ცოცხალ მეტყველებაზე ენათმეცნიერული თვალსაზრისით დაკვირვება არაერთ საინტერესო სურათს იძლევა. გასათვალისწინებელია როგორც ლინგვისტური, ისე ექსტრალინგვისტური ფაქტორები. გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია ენობრივ და არაენობრივ მახასიათებელთა გამოყოფა. როგორც ცნობილია, სასაუბრო ქართულს ახასიათებს სიტყვათა თუ შესიტყვებათა ფორმების სიუხვე, სემანტიკურ-სტილისტიკური მრავალფეროვნება.

საენათმეცნიერო ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ ზეპირი მეტყველება არის სალიტერატურო ენის მომხმარებელთა წინასწარ მოუზადებელი, არაოფიციალური საუბარი, რომელიც ძალდაუტანებლად მიმდინარეობს. ლ. კვანტალიანი სამართლიანად მიიჩნევს, რომ ზეპირი მეტყველება სალიტერატურო ენის ფუნქციური სტილი კი არ არის, როგორც ამას აქამდე მიიჩნევდნენ, არამედ ცალკე სისტემაა, რომელსაც კვლევის სხვა კრიტერიუმები აქვს (კვანტალიანი, 1990: 4).

ზეპირი კომუნიკაცია არის სწორედ ცოცხალი ბუნებრივი ენა, რომელიც მუდამ ვითარდება, ცვლის და ამკვიდრებს გრამატიკულ-სტილისტურ ნორმებს. ესაა ენა დინამიკაში, თავისი პირვანდელი ფუნქციით – ადამიანებს შორის უშუალო ურთიერთობის საშუალება. მოსაუბრეები იყენებენ ენას, როგორც დინამიკურ, ცვლად სისტემას და ხელს უწყობენ მის განვითარებას (ზექალაშვილი, 2012: 26). ბ. ფოჩხუას აზრით (ფოჩხუა, 1974: 59-60), ენის სისტემური ხასიათი და მისი ცვალებადობა ერთმანეთს არ უპირისპირდება და არ გამორიცხავს, რადგან ენა იცვლება მხოლოდ გამოყენებისას (არ იცვლება ის ენა, რომელსაც ურთიერთობის საშუალებად არ იყენებენ).

სამეცნიერო ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ მცდარია შეხედულება, თითქოს ბუნებრივი საუბრები, მისი ანალიზი ლინგვისტიკისათვის მარტივი, უინტერესო და ღარიბია. სწორედ ყოველდღიურ დიალოგებში მქლავდება პირველად ენის განვითარების ტენდენციები, მისი დინამიკური და ექსპრესიული ბუნება, ყოფითი მხატვრულობა, სოციალურ-გეოგრაფიული ნაირფეროვნება. ესაა „ენა მოქმედებაში“, „ცოცხალი სიტუაციები“ (ზექალაშვილი, 2012: 13).

ამ კუთხით საინტერესოა ანუ კავშირის გამოყენების თავისებურებანი ზეპირმეტყველებაში. იმთავითვე შევნიშნავთ, რომ საუბრისას ის ტრადიციული ფუნქციით გამოიყენება, თუმცა სპეციფიკურია მისი ადგილი სხვადასხვა ტიპის წინადადებაში და განსაკუთრებით დიალოგის დროს. ასევე, აღსანიშნავია მისი ფუნქციური დატვირთვა – გამოიყენებოდაც ცალკე აღებული მთლიანი წინადადების მაგივრადაც კი, რაც თანამედროვე მეტყველებაში საუბრისას დღეს ხშირად დასტურდება.

მეთოდები. წარმოდგენილი ნაშრომი ეფუძნება კვლევის შემდეგ მეთოდებს: ლინგვისტური მასალის კრიტიკული ანალიზი სინქრონის ჭრილში, სტრუქტურული ანალიზი, დედუქცია, ინდუქცია, სინტაქსური ანალიზი.

შედეგები. წინამდებარე სტატიაში გაანალიზებულია ანუ კავშირის გამოყენების სპეციფიკა ზეპირმეტყველებაში. ნაჩვენებია წინადადებაში მისი გამოყენების (მათ შორის, ადგილის მიხედვითაც) სინტაქსური და სტილისტური დანიშნულების მთავარი ასპექტები. ეს საკითხი განხილულია ყველა ტიპის წინადადებაში (როგორც მარტივ, ისე რთულ თანწყობილ, ქვეწყობილსა და შერწყმულ წინადადებებში) სათანადო ნიუანსობრივი მახასიათებლებით. ხაზგასმულია დიალოგისას დამოუკიდებლად, ცალკე მდგომი ანუ კავშირის გამოყენების განსაკუთრებით დღეს გახშირებული ტენდენცია და ფუნქციები.

მსჯელობა. როგორც ცნობილია, ანუ მაცალკეებელი კავშირია, რომელიც ფართოდ იყო გავრცელებული ძველ ქართულშივე. სამეცნიერო ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ ადრეულ პერიოდში ზოგჯერ მას თუ ეხამებოდა: „რაა არს პატივი მისი ანუ თუ საყოფელი მისი“; „მეუფეთა ქუეყანისათა რომელთა გამოილიან ხარკი ანუ თუ ზუერი“; „ვინაიად არს ადგილსა იმას სიწმომ კუამლისა, ანუ თუ ვის რად უკმს ცეცხლი?“ (მიძიგური, 1989: 36). ახალი ქართული ენისათვის მაცალკეებელი კავშირის სახეობა ანუ არაა

დამახასიათებელი. თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში ის მაცალკეებელ კავშირად არ გვევლინება (მაიგივებელი კავშირია), ეს მოვალეობა დაკისრებული აქვს მის შეკვეცილ სახეობას ან-ს, ან და ან-ს (მიძიგური, 1973: 36-38).

ახალ ქართულ ენაში ანუ მაიგივებელი კავშირია. რთულ წინადადებაში ერთი წინადადების მეორესთან შესაერთებლად ტრადიციულად კავშირი ესე იგი არის გამოყენებული, იშვიათად ანუ. შენიშნულია, რომ მაიგივებელი ანუ კავშირი არსებითად დანართის კავშირია (მიძიგური, 1973: 53). ამ ტიპის მაიგივებელი კავშირით შეერთებული წინადადება წარმოადგენს მთელი წინადადების ან მისი რომელიმე ნაწილის დაზუსტებასა თუ ახსნა-განმარტებას წინადადების სახით. ანუ-ს შემდეგ ჩვეულებრივ ჩართულიც იხმარება (კვაჭაძე, 2010: 360). ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში დასახელებული კავშირი განმარტებულია შემდეგნაირად: ანუ იხმარება მსგავსი მწუშვნელობის მქონე სიტყვების დასაკავშირებლად (ქეგლი). ზოგადად ანუ განმარტავს რაიმეს, აზუსტებს. ის არსებითად დანართის კავშირია.

სამეცნიერო ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ მაიგივებელი კავშირით შეერთებული წინადადება, რომელიც დანართისნაირია წინადადების სახით, პირობით განმარტებითი წინადადება შეიძლება ვუწოდოთ (კვაჭაძე, 2010: 360). აქვე აღვნიშნავთ, რომ, ჩვენი აზრით, ამგვარი სინტაქსური კვალიფიკაცია არაა მართებული უპირველესად იმიტომ, რომ ზოგადად კლასიფიკაციის საფუძველი უნდა იყოს გრამატიკული (ჩვენს შემთხვევაში სინტაქსური) კრიტერიუმი და არა შინაარსობრივი. თუ განმარტებით წინადადებას ვუწოდებთ ან თუნდაც მხოლოდ ამგვარად გავიაზრებთ მას, ეს მხოლოდ შინაარსობრივი თვალსაზრისით იქნება გამართლებული. რამდენადაც ანუ კავშირი მხოლოდ აზუსტებს, ხსნის წინადადების რომელიმე წევრს, ნაწილს ან ზოგჯერ მთლიან წინადადებასაც კი, ამიტომ ამოსავალი უნდა იყოს წინადადების სტრუქტურა და არა შინაარსი. აღნიშნული კვალიფიკაცია (განმარტებითი წინადადება) იდენტურია რთულ ქვეწყობილ წინადადებაში სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოყოფილი პირობითი, შედეგობითი და დათმობითი დამოკიდებული წინადადებისა. ჩვენი აზრით, ასეთი სტრუქტურის წინადადებებიც ცალკე ტიპად არ უნდა გამოიყოს, რადგან ისინი არ არიან სინტაქსურად ტოლძალოვანი ქვემდებარული, დამატებითი, განსაზღვრებითი და გარემოებითი დამოკიდებული წინადადებებისა, განსხვავდებიან სინტაქსურ წევრთა ფუნქციური კლასიფიკაციის მიხედვით. ასეთი სტრუქტურის წინადადებები ერთიანდებიან მთავრის მიმართ დამოკიდებულ წინადადებებში. აქაც დამოკიდებული წინადადება საზღვრავს და აზუსტებს მთავარ წინადადებას – ამ შემთხვევაში მხოლოდ აზრობრივად (ბურჭულაძე, 2014: 103). ვფიქრობთ, ასეთივე მხოლოდ აზრობრივი, შინაარსობრივი დამოკიდებულებაა ჩვენ მიერ ზემოთ დასახელებულ წინადადებებშიც.

ტრადიციულად, ანუ კავშირი ძირითადად წინადადების შუაში ან დასაწყისში დგას ხოლმე: „კოშკი, რომელიც შუაგულ ზღვაშია ანუ ზღვის ჭიპში, მიუწვდომლობის გამომხატველია“; „ეპოსი ზღაპრის ნიადაგზეა ჩამოყალიბებული, ანუ მისი პირველწყარო არის ზღაპარი.“; „ის დრამის დასაწყისია, რომელიც მთავრდება სიკვდილით ანუ წუთისოფლის წესით“; „ჩვენ ხომ დავთქვით, რომ ყოველივე ეს ამ წერტილში, ანუ დედამიწაში შედის?“

ზოგჯერ ის შეიძლება წინადადებას თავშიც კი მოუდიოდეს. როცა ანუ კავშირი თავშია, ცხადია, ფუნქცია იგივეა (განმარტავს, აზუსტებს გარკვეულ სიტყვასა თუ მოვლენას), მაგრამ ნიუანსობრივი სხვაობა გვაქვს – ერთი წინადადადების ფარგლებში კი არაა ეს დაზუსტება, არამედ, რაცაა წინა წინადადებებში (ან წინადადებებში) აზრობრივად გამოხატული, იმას მეორე წინადადადებაში აზუსტებს ამ კავშირის საშუალებით. სწორედ ამიტომ იწყება ანუ კავშირით ამგვარი სტრუქტურა (ბუნებრივია,

ამგვარ კონსტრუქციებში წინადადებები, შინაარსი ერთმანეთისაგან წერტილით გამოიყოფა): „თამუნას უკვე ზეპირად ესწავლა სატელეფონო პასუხი: „შეუძლოდაა” და „თავადიანთ კარშია”. ანუ, საბრალო მწერალი მაშინაც იქ იყო, როცა იქ არ იყო”; „შეიძლება კარგ მიგნებად ჩაითვალოს ის გარემოება, რომ ყველა მათგანი ერთმა ადამიანმა უნდა განასახიეროს. ანუ შეიძლება ეს ისე გავიგოთ, რომ მიუხედავად გარეგნული განსხვავებისა, არსობრივად მათ შორის განსხვავება არ არის“; „– მე საქმეებში არ მივძვრები. ანუ მოკრძალებული და უცნობისმაყვარო გახლავართ“; „მე მესმის მოხელე ჩჯანის სულიერი მდგომარეობა, მაგრამ მაინც ძალიან მწყინს, რომ თავისი ვიწრო კაიუტიდან გამოხედვის რცხვენია – ბევრ რამეზე ვილაპარაკებდით. ანუ, რასაკვირველია, კი არ ვილაპარაკებდით, ქაღალდისა და ფუნჯის საშუალებით დავამყარებდით ურთიერთობას“.

ზეპირმეტყველებაში ანუ კავშირით წინადადებების დაწყება ბუნებრივია მაშინ, როცა მოსაუბრე მსჯელობს ან კითხვას სვამს, რაც გულისხმობს მეორე ადამიანისაგან რაიმეს განმარტებას. ინტონაციურადაც და შინაარსობრივადაც ყურადღება სწორედ ამ კავშირზეა გამახვილებული – განმარტება, დაზუსტებაა მთავარი. ამიტომაც დიალოგისას განმარტებისათვის საპასუხო წინადადება იწყება ანუ კავშირით:

- რომანშიც ყველაფერს დამთავრებისკენ, დასასრულისკენ მიერეკება ავტორი, არა?
- ანუ იგი ოდესღაც განცდილ, რეალურ დასასრულს იმეორებს.

– ამით რა თქვით?

– ანუ ოთხი ვერსია მქონდა და ერთი უკვე გამოვრიცხეთ.

გარდა ამისა, ხშირად გამოიყენება ანუ ის, რომ ფორმა, როცა განსაკუთრებით სურთ ნათქვამის სიმტკიცის გამოკვეთა:

„– მე უკვე ვახსენე პერსონალური ავტონომია, ანუ ის, რომ ამოსავალი წერტილი არის პიროვნება და მისი თავისუფლება“; „– ანუ ის, რომ სკოლაში მისვლამდე ბავშვმა იცის კითხვა, თვლა, საკმარისი არ არის? „– ანუ ის, რომ ამომრჩეველთა 33-მა პროცენტმა მიიღო მონაწილეობა არჩევნებში, არარეალურია?“; „ანუ ის, რომ ეს ხარჯი უნდა გაწეულიყო, მთავრობამ ამის შესახებ ვიცოდით“; „ექსპერტების თქმით, ბანკების გამსხვილებას დადებითი მხარეც აქვს. ანუ ის, რომ ბანკების შერწყმით გაცილებით ძლიერი ფინანსური ინსტიტუტი ყალიბდება“.

ასეთი კონსტრუქციები საინტერესოა სინტაქსური თვალსაზრისითაც, მათში ელიფსური სტრუქტურაა. გამოტოვებულია ხოლმე რომელიმე სიტყვა (ყველაზე მეტად სიტყვები: საკითხი, ფაქტი, გარემოება, ვითარება...): მე უკვე ვახსენე პერსონალური ავტონომია, ანუ ის [ვახსენე], რომ ამოსავალი წერტილი არის პიროვნება და მისი თავისუფლება“; ანუ ის [ფაქტი/გარემოება], რომ სკოლაში მისვლამდე ბავშვმა იცის კითხვა, თვლა, საკმარისი არ არის? ანუ ის [ფაქტი/გარემოება/ვითარება], რომ ამომრჩეველთა 33-მა პროცენტმა მიიღო მონაწილეობა არჩევნებში, არარეალურია? შესაძლოა, პატარა წინადადებაც კი იყოს ამოღებული, რომლის აღდგენაც შესაძლებელია:

„– რას ამბობთ? „

„ანუ ის, რომ მე ამის შესახებ არაფერი ვიცოდი“. შდრ.: ანუ ამით იმის თქმა მინდოდა, რომ ამის შესახებ არაფერი ვიცოდი.

ამგვარი ფორმები ხშირად წინადადების შუაში მოექცევა ხოლმე დანართის ფუნქციით, რომელიც ზოგჯერ მთლიან წინადადებასაც მოიცავს ხოლმე: „ის, რაც დღეს ხდება, ანუ ის, რომ 6 ათასიდან მხოლოდ 75-ს მიენიჭა სტატუსი, მეტყველებს იმაზე, რომ

პროცესი ხარვეზით მიმდინარეობს”; „თუ ეს ასეა, ანუ ის, რომ საქართველოსავე რიტორიკით ორგანულად ახლოს ვართ, ერთად ყოფნა ხომ თავისთავად მოხდება?“

სასაუბრო მეტყველებაში დიალოგისას არცთუ იშვიათად ანუ კავშირს წინადადების ბოლოშიც სვამენ, მისით სრულდება კონსტრუქცია. ეს სპეციფიკურია მაშინ, როდესაც მოსაუბრე ყურადღებას განსაკუთრებით ამახვილებს კითხვითი სიტყვით (ამ შემთხვევაში მაიგივებელი ანუ კავშირით), როცა კითხვის ფორმით აზუსტებს და სურს მოისმინოს მეორე მოსაუბრის განმარტება-დაზუსტება: „მთელი წლები საგანი არ იკითხებოდა ანუ?“, „სანამ არ მიიღებ შენსას, არ გაჩერდები ანუ?“; „იმას ნიშნავდა, რომ წყალი აქ ღრმა არ იყო ანუ?“; „ასეთია სიყვარული-ღმერთის იდეა ანუ?“

ზოგადად, ქართულში დასახელებული აგებულების წინადადებებისათვის უფრო დამახასიათებელია ესე იგის გამოყენება. მართალია, ორივე კავშირი (ანუც და ესე იგიც) მაიგივებელი ფუნქციისა, მაგრამ წინადადების ბოლოს უფრო ბუნებრივია ესე იგი. საუბრისას კი უფრო სჭარბობს ანუ.

სპეციფიკურია ზეპირ მეტყველებაში დიალოგისას ანუ კავშირის განმარტებით დასმა, როდესაც მთლიანი შეკითხვის ნაცვლად მხოლოდ მას იყენებენ. ასეთი სტრუქტურისას პასუხი კვლავ ანუ კავშირით იწყება ხოლმე:

– გაჩუმდი, აღარაფერი გამაჩნია, ლიზი...

– ანუ?

– ანუ ყველაფერი გავეცი

– მიმაჩნია, რომ დღეს ოპოზიცია ოქროს წუთებს კარგავს.

– ანუ?

– ანუ არჩევნებისათვის არ ემზადებიან.

– მთავარია, დანაპირების განხორციელების უნარი და საშუალება გქონდეს.

– ანუ?

– ანუ, ეროვნული ჩემპიონატი გაცილებით მაღალ დონეზე უნდა ავიყვანოთ.

– ვინც მიცნობს, იცის, რომ არ ვკერავ დატკეცილ კოსტიუმებს.

– ანუ?

– ანუ როგორ აგისხნა. პილიტიკოსებს რომ აცვიათ, ასეთ კოსტიუმებს არ ვკერავ.

– სწორედ ეს არის Gonzo.

– ანუ?

– მაინც ვერ მიხვდით, ხომ? ანუ, ის, რომ: „ზუსტად არც არავინ იცის, რას ნიშნავს Gonzo, მაგრამ ის რაღაც ეპითეტივით ჟღერს“.

– უბედური, საბოლოო ჯამში... ამ ადამიანს ახლა ერთადერთი რამ უნდა.

– ანუ?

– ანუ თავისი თავის განადგურება უნდა.

რამდენადაც ზეპირმეტყველება სპონტანურია და წინასწარ მოუმზადებელ ტექსტებთან გვაქვს საქმე, ცხადია, მოსაუბრე ხშირ შემთხვევაში სალიტერატურო ენისათვის დამახასიათებელ ფორმებს არ/ვერ იყენებს ხოლმე. საუბრისას არცთუ იშვიათად მოგვისმენია ისეთი წინადადებები, რომლებშიც მოსაუბრე ორივე მაიგივებელ კავშირს ერთდროულად იყენებს: – ანუ, ესე იგი, დიდად დიდი განსჯა სჭირდება ... – ანუ, ესე იგი, ჩვენ ვერ ავფრინდებით, რამე რო იყოს? მთვარეზე ვერ შემოვსხდებით? ერთი მხრივ, ამგვარი ფორმების გამოყენება განპირობებული უნდა იყოს განმარტებითი,

დამაზუსტებელი სიტყვის განსაკუთრებით ხაზგასასმელად, გასაძლიერებლად. მეორე მხრივ, დღეს ასე ფართოდ გავრცელებული **ანუ** კავშირის წინადადების დასაწყისში, როგორც პარაზიტული სიტყვის, უმართებულო გამოყენების გამო (ეს უკანასკნელი სტრუქტურა წინააღმდეგისა ყოვლად დაუშვებელია და მოსაუბრის ლექსიკის სიმწირეზე მიანიშნებს).

ანუ კავშირი გვხვდება როგორც მარტივ, ისე რთულ წინადადებაში. ზეპირმეტყველებაში ის დასტურდება ყველა სახის რთულ წინადადებაში და მისი ადგილიც კონსტრუქციაში იმისდა მიხედვითაა, თუ წინადადების რომელ სიტყვას ან ნაწილს აზუსტებს თუ განმარტვას ის – შეიძლება წინადადების დასაწყისში, შუაში ან ბოლოს დაერთოს. მაგალითად, **ანუ** კავშირით დაზუსტებული წინადადება რთულ ქვეწყობილ წინადადებაში შეიძლება ახლდეს მთავარ წინადადებას, მას განმარტავდეს: „რა სახითაც ენახვები შენს თავს **სარკეში**, **ანუ რა ხასიათიც გაწერია სახეზე**, იმ განწყობით ხარ მთელი დღე“; „ვინ შეიძლება იყოს ეს ადამიანი **ანუ კაცი ვინც ასეთი ძვირფასი საჩუქარი გიძღვნათ**. მეგობარი?“; „ყოველი ტრაპეზისას დარბაზის შორეულ ბოლოში **ანუ მაგიდის თავში იჯდა ეგორ მეტრაპეზე**, ვისი ცხოვრების შესახებაც არავინ არაფერი უწყობდა“.

ხან კი ის დამოკიდებულ წინადადებას მიემართება: „ყოველ წიგნში, რასაც თარგმნიდა, **ანუ ანატოლ ფრანსის, პიერ ლოტის თუ მუზილის რომანებში**, ჰერო მისგანვე შეთხზულ და გამომცემლებისგან უარყოფილ რომელიმე ნოველას ან მათ ფრაგმენტებს ჩაურთავდა ხოლმე“; „ხმამ იმ ადგილამდე მიაღწია, საიდანაც დაიწყო, **ანუ წმინდა ნაუმის მონასტრამდე**“; „მონაზვნად აღკვეცაზეც ფიქრობდა, რომ დარჩენილი სიცოცხლე იესოს სიყვარულისათვის, **ანუ იმ სიყვარულისათვის მიეძღვნა**, რომელიც ტანჯვას არ მოუტანდა და გულში იარებს არ დაუტოვებდა“; „ვითარების სირთულე იყო ესა, რომ ბოლო თორმეტ წელიწადს, **ანუ მას შემდეგ, რაც იმპერია მოიშალა**, აღარაფერი დაეწერა და რჩებოდა მხოლოდ საზოგადო მოღვაწედ“; „ისღა შეუძლია იკითხოს, თუ როდის ექნება მის ბატონს, **ანუ თავად მას, კოშკში დაბრუნების უფლება**“

ანუ კავშირი მარტივ წინადადებაში ხშირად განმარტავს არა მთლიან წინადადებას, არამედ გამოიყენება ერთი სიტყვის დასაზუსტებლად: „ეს იყო საოცრად დიდი ქვაბული **ანუ დარბაზი** დედამიწის წიაღში“; „მარადისობისა და დროის გადაკვეთის ადგილი აღინიშნებოდა სახელურით, **ანუ ფანჯრის საკეტი**“; „ყველა ეს პერსონაჟი მკითხველთან, **ანუ ჩვენთან**, ახლო ურთიერთობაში აცნობიერებს თავის არსებას“.

ის შერწყმულ წინადადებაშიც გამოიყენება სათქმელის განსამარტავად: „ის ქრისტიანად მოქცეულა და უფლისათვის შეუწირავს თავი, **ანუ ცხოვრებაში ორივე ვნება გამოუცდია**“; „გრძნობადი აღქმების **ანუ ემპირიული რეალობის ასახსნელად** მეცნიერს შემოაქვს ცნებები, აწარმოებს მსჯელობას ცნებათა დაკავშირების გზით, აკეთებს დასკვნებს“.

ანუ კავშირი დასტურდება თანწყობილ წინადადებაშიც: „გებადებათ კითხვა **ანუ შეკითხვა** და მეც გიპასუხებთ“; „დრო სავსეა სივრცით და თითოეული მათგანი არის მთლიანი **ანუ სრული უწყვეტობა**“; „სტიქიური მატერიალიზმი **ანუ გულუბრყვილო, დაუსაბუთებელი წარმოდგენები** სამყაროზე უნდა შეცვალოს მეცნიერებამ და ასახოს დასაბუთებულმა მსოფლმხედველობამ“.

აღსანიშნავია, რომ წერილობით ტექსტებში ზოგჯერ მაიგივებელი კავშირი **ანუ** ფრჩხილებშია მოქცეული. როგორც ჩანს, ამ ხერხს ავტორი განსაკუთრებით მაშინ მიმართავს, როცა ზედმიწევნით ჩართულის ფუნქციით იყენებს მას. ამგვარი კონსტრუქცია ხშირად გამოიყენება სამეცნიერო ნაშრომებშიც, ერთი მხრივ, სათქმელის მნიშვნელოვანი განმარტების დასაზუსტებლად და, მეორე მხრივ, ჩართულისა თუ

დანართის ფუნქციითაც: „ნაწარმოების მხატვრული იდეა აშკარად მკითხველის მოლოდინის ჰორიზონტის (ანუ დეტექტიური თხზულებებისთვის დამახასიათებელი ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული და მტკიცე სტერეოტიპის) დარღვევის სურვილით არის შთაგონებული“; „უმნიშვნელოვანესი პოლიტიკურ-სამართლებრივი გადაწყვეტილებები იღებენ არა მარტო შესაბამის იდეურ-ზნეობრივ (ანუ სოციოლოგიურ) ლეგიტიმაციას, არამედ ხალხის მიერ მიღებული იქნება მხოლოდ ელიტის წარმომადგენლების მხრიდან მოწონების შემთხვევაში“; „გარკვეული არ იყო – უეჭველად ქრისტეს აღნიშნავს თუ არა „უცნაური (ანუ შეუცნობელი) მზე“ და უეჭველად ხილულ მზეს აღნიშნავს თუ არა „საცნაური მზე“.

დასკვნა. ცხადია, ანუ კავშირის ამგვარი მრავალფეროვანი გამოყენება ზეპირი მეტყველების სემანტიკურ-სტილისტიკური თუ ექსტრალინგვისტური ფაქტორებითაა გამოწვეული, თუმცა ზოგი შემთხვევა წერილობით ტექსტებსაც ახასიათებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ბურჭულაძე, თ. (2014). *ჰიპოტაქსის საკითხები ქართულში*. თბილისი.

ზექალაშვილი, რ. (2012). *ქართული დიალოგური მეტყველება*. თბილისი.

კვანტალიანი, ლ. (1990). *ქართული ზეპირი მეტყველების სინტაქსის საკითხები*. თბილისი.

კვაჭაძე, ლ. (2010). *თანამედროვე ქართული ენის სინტაქსი*. თბილისი.

ფოჩხუა, ბ. (1974). *ქართული ენის ლექსიკოლოგია*. თბილისი.

ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი. (1950-1964). თბილისი.

ძიძიგური, შ. (1973). *კავშირები ქართულ ენაში*. თბილისი.

ძიძიგური, შ. (1989). *რთული წინადადების პრობლემა ქართულ ენაში*. თბილისი.

REFERENCES:

burch'uladze, t. (2014). *hip'ot'aksis sak'itkhebi kartulshi* [issues of Hypotaxis in Georgian]. Tbilisi.

zekalashvili, r. (2012). *kartuli dialoguri met'qveleba* [Georgian Dialogue Speech]. Tbilisi.

k'vant'aliani, l. (1990). *kartuli zep'iri met'qvelebis sint'aksis sak'itkhebi* [Syntactic Issues of Georgian Speech]. Tbilisi.

k'vach'adze, l. (2010). *tanamedrove kartuli enis sint'aksi* [Modern Georgian Syntax]. Tbilisi.

pochkhua, b. (1974). *kartuli enis leksik'ologia* [Georgian Lexicology]. Tbilisi.

kartuli enis ganmart'ebiti leksik'oni [Georgian Explanatory Dictionary]. (1950-1964). Tbilisi.

dzidziguri, sh. (1973). *k'avshirebi kartul enashi* [Connectors in the Georgian Language]. Tbilisi.

dzidziguri, sh. (1989). *rtuli ts'inadadebis p'roblema kartul enashi* [The Problem of the Complex Sentence in the Georgian Language]. Tbilisi.